

Kör-kép

A KORTÁRS KÉPZŐMŰVÉSZET SZEGEDEN

Mintha egy szalonképtelen szellemi szférát érintenénk. Elvégre: „A képzőművészet nem része Szeged kulturális közös nevezőjének” – vallja sommásan Kiss Ferenc tervezőgrafikus. És többé-kevésbé igaza van. E témataromány már nemigen szerepel az eleven közbeszédben. Legfeljebb akkor, ha egy-egy köztéri plasztika a nagyközönség elé kerül. De különben csend, némaság. Pedig itt az utóbbi években a nemzetközi rangú egyéni és csoportos bemutatók is szaporábbak lettek, nem beszélve a hagyományos, országos léptékű nyári tárlatokról, festészeti biennálékról. Ennek dacára az otthonossággal kampányoló Délmagyarországban jóformán nyoma sincs a vizuális rendezvényekre reflektáló érdemi publicisztikáknak. Akárha a napfény városában a látáskultúra eseményei amolyan árnyékverte, ágrólszakadt, hontalan minőséget képviselnének. Bezzeg a színház, a szabadtéri! Mert e büszke, falusias és gyönyörű nagyvárosban kizárólag ezek a befutók. Amint ezt a Kárász utca kivételes, egyedülálló státuszáról is nyugodtan elmondhatjuk.

Színház, irodalom, zene, képzőművészet? Volt idő – nem is túlföntül régen – amikor e Tisza menti metropoliszban a múzsák testvérisége valahogy természetes volt. Nem elég, hogy a szabadtéri előadások és a nyári tárlatok időrendje szépen, termékenyen összecsengett, ám e kiállítások tematikáját is egy-egy költői, színházi gondolat indukálta. Sőt arra is emlékszünk, amikor a szombati Délmagyarok egyre-másra hangulatos versekkel, novellákkal meg grafikákkal kényeztettek bennünket. Habár miféle kényeztetésről beszélnek? Voltaképp egy komplex kulturális nagyváros honpolgárai vagyunk.

Csak hogy mostanában keményebb, praktikusabb, lélektelenebb időket élünk. Nem véletlen hát, ha a kulturális, művészeti területek méltányos respektálása szembetűnően visszaesett. Szeged például ugyanúgy eltékozolta nagy múltú képtárát, miként a Bartók és Juhász Gyula Művelődési Központ is hasonló sorsra jutott. Igaz, gyönyörűen megújult s igényesen funkcionál a Reök-palota, de a városnak ilyenképp sincs szuverén képtára (l.: szabadtéri fennhatósága). Közben a képzőművészeti élet anyagi finanszírozása is a minimalista elvekhez igazodik, ma már tisztes meghívókra is alig számíthatunk. Másrészt napjainkban is a generációváltások bámész szemtanúi vagyunk, csak ehhez sincs egy árva szavunk se. Noha nem árt bekalkulálnunk: Budapest után Szegeden él a legtöbb képző- és iparművész (80 feletti a létszám).

Mindezek után akár magukat a képzőművészeket is megszólaltathatnánk, miért is ne? Hisz mégiscsak ők mondhatnak legtöbbet, leghitelesebbet önnön emberi, szakmai helyzetükről, egyben kollektív, szociális viszonyaikról is. Ezért szerkesztőségünk egy átfogó érvényű kérdéssort intézett néhány ismert alkotóhoz, hogy rövidebben vagy bővebben fejtsek ki véleményüket, tapasztalataikat. Kik vállalták e nyilvános disputát? *Fritz Mihály szobrászművész, Pataki Ferenc, Sinkó János, Aranyi Sándor, Henn László András festőművészek, valamint Sándor Edit, Szekeres Ferenc és Kiss Ferenc grafikusművészek.*

Sajnos nem mindenki reagált kérdéseinkre, így körképünk valamivel kecsesebb, töreke- nyebb lett a tervezettnél.

Mi a benyomása: a város kulturális vezetése kellően respektálja-e a vizuális és kép- zőművészeti kultúra érdemi jelenlétét (pl.: állandó és időszakos emléktárlatok, kiállítási lehetőségek, díjak, elismerések, katalógusok és kiadványok anyagi támogatása)?

PATAKI FERENC: Több évtizedes áttekintésem van, tehát egy város életében is össze tu- dom hasonlítani a „pezsgő”, a „langyos” és a „lankadt” állapotot. Jelen időben az utóbbi jellemző. Kevés a megújító kezdemény. Általában a szellemi és anyagi szűkmarkúság jel- lemző.

FRITZ MIHÁLY: A város vezetése úgy viszonyul a képzőművészethez, ahogy arra számí- tani lehet. Gazdasági válság, politikai csatározások, kiábrándultság, általános pénzhiány közepette reálisan nem várható lelkes művészetpártolás. Ugyanilyen okok miatt nem re- mélhető élénk társadalmi visszhang kiállításokról, képzőművészeti rendezvényekről. És nem remélhető kiadványok, alkotói tervek, rendezvények komolyabb támogatása sem. Zenei példát is mondhatnék. Talán még a népszerűbb színházművészet bízhat leginkább segítségben, díjakban. De hát ez össznépi és hosszantartó jelenség. Amúgy nekünk nem támogatás kellene, hanem elsősorban munka. Szegeden több a művész, mint amennyit a város eltartani tud. Muszáj kitekinteni innen.

ARANYI SÁNDOR: Egészében az a válaszom: nem. Elsősorban azért, mert nincs elég ki- állítóterem. (Egy kivétel: a Kass Galéria, ahol már csak sajnos emlékkiállítása van a név- adónak.) A Varga Mátyás Ház anyagiak miatt nem igazán működik. Kiadványokra nincs pénz. A REÖK-nek még meghívókra sem telik (vagy rossz az elosztás, a Szabadtéri és a ki- állítások költségvetése keveredik, nem átlátható).

SINKÓ JÁNOS: A vizuális műfajban a város önkormányzatánál van ugyan pályázati lehe- tőség változó mennyiségű pénzüsszeggel, csak ez nem arányos más ágazatok (pl.: sport, zene) támogatásával. (Lásd: Kulturális és Sportbizottság). Hiányzik az állandó városi kor- társ képzőművészeti kiállítás vagy a REÖK-ben vagy a Móra Múzeumban vagy a Fekete- házban (más városokban már régóta van, ami az idegenforgalomnak is szerves része). A közgyűjteményben (Móra Múzeum) számos festmény található, amelyek nagy része rak- táron van. Szeged képzőművészetéről készült már egy kiadványsorozat (festők, szobrá- szok, grafikusok), amelynek célja a város képzőművészetének népszerűsítése volt, jó lenne ennek folyamatos, megújuló folytatása. A Reök-palota megnyitásakor ugyan létrejött egy szegedi kortárs kiállítás, ehhez katalógus is készült, de azóta újabb (esetleg ciklikus) be- mutatkozás nem volt.

A Szegedért Alapítvány nyújt még jelentősebb támogatást a helyben élő művészek számára (kiállításokhoz, könyvkiadáshoz stb.).

HENN LÁSZLÓ ANDRÁS: A város kulturális vezetése a több évtizede megszokott formák- hoz ragaszkodva támogatja a kiállításokat, művek születését, illetve albumok létrejöttét. Ezen összegek azonban nem vagy csak töredékes formában elégségesek pl. egy kötet létre- jöttéhez. Gondolok itt például olyan idősebb, elismert alkotókra, akik évek óta próbálkoz- nak egy saját kiadványt létrehozni. Itt lehetne közbelépni a városnak, és mecénásként se- giteni ilyen albumok megszületését.

SÁNDOR EDIT: Évenkénti pályázati lehetőség van. Kérdés ellenben, hogy a döntéshozatalkor milyen szempontok alapján kerülnek kiosztásra a támogatások. Amíg létezett a Képző- és Iparművészeti Szakmai Kollégium, amelynek utolsó négy évében én is tagja voltam, tudva levő, hogy korrekt szakmai és emberi rálátással kezelte a beérkező pályázatokot. Az anyagi keretek mindig is nagyon szűkre szabottak voltak, és úgy tűnik, egyre inkább. Holott városunkban sok művész él a létminimum határán vagy éppen alatta. Az utóbbi években itt a képzőművészet anyagilag igencsak a perifériára került. Pedig érdemes lenne e területet több anyagi ráfordítással is megbecsülni.

KISS FERENC: A képzőművészet nem része Szeged kulturális közös nevezőjének. Nem lényeges tényező. Vita sincs róla. Közönségek voltak valaha, ahogy művész közösségek is. Talán a Károlyi utcai művészházban... (Novák, Dér, Zoltánfy és a többiek). Műtermek nincsenek, vannak viszont félszobák, félasztalok, fészerek... Szerencsésnek mondhatom magam, már kétszer kaptam alkotói támogatást a várostól (2004, 2008). Mégis a legfontosabb támpont a makacsság, kitartás és állhatatosság lehet. Katalógusok, értékes és értelmes kiadványok? Talán a Kortárs Szeged, 2007, az lehetett volna. Lehet, személyes érintettségem okán vártam túlzottan sokat tőle. Mára viszont visszhangtalanok és megrekedtnek tűnik.

SZEKERES FERENC: Az elődök tapasztalatai alapján Szegedet 1999-ben nem egy segítő-gondoskodó anyához, sokkal inkább egy kényeskedő szeretőhöz hasonlítottam. A Hölggy evidenciaként kezeli az életét gazdagító lovagjait, tudván, hogy mindig lesznek hódolói. Így aztán leghívebb rajongóját is tartózkodó eleganciával engedi útjára, ha annak (türelmét vesztvén) menni támadna kedve. Később persze szívesen dicsekszik „hűtlen”, értékes udvarlói számával! Hasonlóan tartózkodó a környezetében maradó, életét gazdagító lovagokkal is. Bevallom, nekem is volt tanulságos kalandom a szép Hölggyel. Természetes lelkesedéssel ajánlottam fel neki szolgálataimat. Például szolgált Pataki Ferenc és Vinkler László önzetlen támogatása, melyet ifjúkoromban a Szegedi Grafikai Stúdió tagjaként megtapasztalhattam. Ez egyben predestinált, hogy szerepet vállaljak a fiatal szegedi tehetségek egyengetésében, szemléletük formálásában.

A Magyar Nemzeti Galéria akkor legendás GYIK-műhelye kapcsán egy újságcikk felvette, hogy időszerű lenne itt is létrehozni a fiatalok művészeti nevelésével foglalkozó műhelyt. Csakhogy a Múzeumi Matiné keretében már közel öt éve működött az általam vezetett képzőművészeti szekció. Korszerű szemlélete okán szakmai programunkat az Országos Pedagógiai Intézet – módszertani anyagként – kiadásra javasolta. Azt pedig egy közelmúltban megjelent tanulmányból tudtam meg, hogy egyik kollégám az USA-ban tartott előadást módszereimről és „hazatérve nagy örömmel számolt be múzeumpedagógiai előadásának sikeréről, és őszintén megvallotta, nem gondolta volna, hogy kollégája az amerikai trendeknek (is) megfelelően dolgozik.” Úgy tűnik, a Hölggy mentalitása nem rendszer-specifikus.

Később a rendszerváltás környékén tehetséges főiskolások és a régió vizuális megjelenését formáló fiatal szegedi alkotók számára létrehoztam egy – nemzetközivé terebélyesedő – alkotótelepet. (A praktikus gondolkodó tervezőgrafikus szakma már jóval a rendszerváltás előtt „átjárhatóvá tette” a határokat. Ésszerű volt vajdasági és erdélyi fiatalok számára is lehetővé tenni a részvételt. Az akkor még jóval rosszabb anyagi körülmények között élő határon túli fiatalok számára pályázatokkal kellett megteremteni a lehetőséget,

bár a helyiek sem voltak bővében az anyagiaknak.) Az indulás romantikusra sikeredett, egy általam befizetett nagyobb összeggel kezdődött, mellyel a később felkeresett cégeknél érvelhettem: „már van egy szponzorunk”. A fiatalok lelkesedése meghozta eredményét. Az alkotótelepen a szakterületek „műfajklasszikusai” (Kass János, Pócs Péter, Kemény György, Jankovics Marcell, Szyksznian Wanda) vállaltak konzulensi szerepet. Még a fővárosi szakma is számolt vele, „beszéltek róla”, visszhangja volt a hazai és a külföldi médiában. Ám a hét évig kitartóan „végigzongorázott” pályázatok statisztikája szomorú képet mutatott. Forrásaink a Hölgy igen mértéktartó támogatása mellett döntően megyei és országos pályázatokból kerültek ki. A tervezhetetlenség lassan a szakmai hitelességet is kockáztatta volna, így az alkotótelepnek szükségszerűen meg kellett szűnnie.

A lelkes fiatal alkotók több év elteltével sem értették a számukra oly hasznos vizuális műhely megszűnését, mely a város kulturális életét gazdagította. És hát, bár kevésbé hatékonyan, spontán találkozások során máig folytatódik a „világmegváltás”. Jólesett, hogy a város észlelte az alkotótelep hiányát, ugyanakkor el is szomorított a Hölgy utólagos vizsgálása: „korábban szerveztél eurorégiós programot, mint az aktuálissá vált... Talán valamely párt kulturális programjának holdudvarában hosszabb életű lett volna”. Kedvenc filmrendezőm, Menzel szavaival élve: „Hát, nem tudom...”

Egyetemes és hazai példái mellett akadnak-e olyan szegedi mesterek, akik pályájukkal, munkásságukkal egyféle mértéket és mintát adnak alkotói tevékenységéhez?

P. F.: Sok jó szegedi kortárs közül én is az idősek közé tartozom, javarészt a most élet-erős alkotók pályája elindításánál ott voltam. Erkölcsi és művészi nagyságban elveszítettem – többen is így vagyunk – Kass Jánost.

F. M.: Helyi mesterek, kortársak, elődök közt egyaránt több markáns művészegénység van; például kiváló tömörkényes tanáraink és társaim. Szemléletük, szakmai tudásuk mértékadó számomra.

A. S.: Sajnos nincsenek. Akik jelentősek, meghatározóak, életüknek csak kis részét töltötték Szegeden.

S. J.: Vinkler László mind alkotói, mind pedagógiai munkásságát tekintve. Nyitott és mindig megújuló szemlélettel folytatta alkotói tevékenységét.

H. L. A: Vannak, nem is egy, szerencsére.

S. E.: Több itt élő és alkotó művész pályája és munkássága számomra figyelemre méltó, sőt emberi hozzáállása is. A magam szakmai területén azonban még nincs olyan alkotó, akinek ismerhetném szakmai – művészi lehetőségeit. Emberi kötődéseim vannak. Alkotói viszonyulásban fontos számomra a kísérletező, megújuló alkotói magatartás, az impulzív megmutatkozás.

K. F.: Nagy szerencsének tartom, hogy 2008-as Kass Galériás kiállításom kapcsán többször személyesen is beszélhettem Kass Jánossal. Kemény, lényegre törő és szikár megjegyzései egy életre belekarcolódtak a fejembe. Nem értette túlzott ragaszkodásomat Szegedhez, a krisztusi kor után szerinte utaznom kellett volna, és karriert építenem a városon kívül és tovább. De talán most már olyan helyzetbe kerülhettem, hogy a világnak tudok dolgozni Szegedről, és ez megér egy kemény próbát! Mindenképpen meg kell említenem Szilasi László irodalomtörténészt mint elmúlt évtizedem biztos szellemi támpont-

ját. Lényegre törő, tapasztalt szavai, írásai mindig erőt adtak, mindig új utakra tereltek, és remélhetőleg inspirálnak a jövőben is. Én mindig szerettem a szavakat, ő igazán érti is a nyelvüket, ezenkívül a kosárlabda és a fapalánk szeretete is összeköt minket szerencsére. Saját generációmól Ágoston Lóránt és Huszár Imre pályáját követem figyelmesen, és sokszor beszélünk az élet szélesebb dolgairól és a művészetről is persze. Hiszen ez lenne a legkülönlegesebb dolog, amivel keltnünk és feküdnünk kellene nap mint nap...

Ön szerint a Szegeden működő művészeti szakközépiskola és rajztanárképzés megnyitásban, miként szól bele művészeti közéletünkbe? Melyek az előremutató, melyek a problematikus tényezők?

F. M.: A szegedi művészeti szakközépiskola értékeiről kissé elfogódottan szólok, hiszen 50 éve a mi osztályunkkal indult, majd ott tanítottam végkimerülésig. Meggyőződésem, hogy a legüdvözítőbb, természettanulmányokon alapuló rajzi képzés – talán utolsó – mentsvára. Művészeti közéletünkbe országos szinten szól bele, több száz itt tanult hivatásos művészről beszélhetünk. A visszakerülő művészek száma is jelentős.

A. S.: Nagy mértékben. A Tömörkényből sokan kerülnek a művészeti felsőoktatásba (művészeti egyetemek, tanárképzők), akik itt maradnak vagy vissza-visszatérnek, azok lényegében kötődnek. Köszönhető ez a művészeti egyesületeknek, szakmai szerveződéseknek.

A művészeti szakközépiskola és a Rajz Tanszék oktatóiból, volt hallgatóiból került ki a SZÖG-ART tagságának nagy többsége (az egyesület székhelye is a tanszéken működik). A szakmai közéletben különösen nagy szerepe van az SZTE JGYPK Rajz és Művészettörténeti Tanszéknek, hiszen innen kerültek ki a fiatalabb nemzedéket tömörítő szakmai szervezetek alapítói, vezetői és tagságuk zöme, mint pl.: Lajtorja, Gepleki. A Tanszéki Galéria rendszeres kiállításai a város szakmai és az érdeklődő, értő közönségének szolgálatában áll, egyben hallgatóinak is lehetőséget, egyfajta szellemiséget nyújt.

P. F.: Sajnos az alkalmazásokat nem látom, sok a kikerülő növendék és kevés a feladat. A szakközépiskola nem tölti be a szakképzés fontos szerepét, a rajztanárképzés hiányos, de hiányos a tanári hely is. Félig látom megvalósulni a művészeti képzést is. Vagy tanár – vagy művész! Tanítani nagy felelősség.

S. J.: A városban működő középfokú művészeti szakközépiskola és a felsőfokú képi ábrázolás, valamint vizuális és környezetkultúra szakos tanárképzés hallgatói lényeges bázist adnak a városnak részint a képzőművészeti kiállítások közönségeként, illetve ezek népszerűsítésében. Másrészt különböző képzőművészeti műfajokban önálló alkotó tevékenységet folytatnak, így utánpótlásként is számos alkotó dolgozik jelenleg is Szegeden. A tehetségebbek alkalmanként munkáikat is bemutathatják a TIK-ben.

H. L. A: Volt „tömörkényisként” azt tudom mondani, hogy a „nagyok”, tehát a művészeti iskola hírnevét öregbítő tanárok, mesterek már jórészt visszavonultak, nyugdíjba mentek. Abban az időben, de még a kilencvenes évek végén is volt egyfajta szellemi összetartás, párbeszéd a művészethez kapcsolódó intézmények művésztanárai között. A közös akarat által születtek például olyan kiállítások, ahol egy-egy fiatal tehetség is bemutatkozhatott, illetve szakmai téren is jobban segítették egymást az alkotók. A mai generációból hiányoznak azok a karizmatikus „figurák”, akik munkásságukkal, személyiségükkel maguk köré tudnának vonzani társalkotókat.

S. E.: Szeged szellemi életének alakulását főként az határozta meg, hogy kiváló művészeket, tudósokat adott a magyar és egyetemes kultúrának. A művészeti oktatásban a Képzőművészeti Szakközépiskola öt évtizede van jelen. Számomra ez a tény egy sarkalatos kérdést is felvet. Sok fiatal számára egy lehetőséget villant fel: művésszé lenni vagy nem lenni. Sok megkeseredett és az életben helyét nem találó ember vált sokukból. Az egyetem főiskolai karának rajztanári képzése országosan elismert. Több igen jó alkotóművész folytatta itt tanulmányait. A kiváló rajztanárookra szintén nagyon nagy szükség van, illetve szükség lenne. (Ez már egy másik kérdéskör problematikája. E főiskolai kar két remek kiállítótérrel is rendelkezik, lehetőséget nyújtva a hallgatók bemutatkozásának. Ezen kívül számos kiváló kiállításnak is helyet ad.)

Sz. F.: A művészeti szakközépiskola és a rajztanárképzés most nem a legjobb formáját mutatja. A számos ok közül a legmeghatározóbb a fogyasztói társadalom oktatási rendszerének kritikátlan átvétele, melynek negatív hatásai a tanszék speciális oktatási tevékenységében fokozottan jelentkeznek. Az alkotómunkára is képes hallgatók tehetségének kiteljesítése feltételezi, hogy a tudásanyag átadása mellett az oktató szemléletét, személyiségét is pallérozza. Ez a megnövekedett csoportlétszámok mellett gyakran nehézségekbe ütközik. Ad absurdum előfordulhat, hogy egy ötletvázlat „elmélyült” elemzésére kevesebb, mint egy perc jut. Elgondolkodtató, hogy ezt az oktatási struktúrát Amerikában egyfajta megbízhatóan átlagművelt, végrehajtó tömegbázis kitermelésére (l.: diplomagyár) hozták létre. A feladatokat az irányító Agy határozza meg, melynek jelentős részét (jó anyagi-technikai feltételekkel odacsábított) máshol képzett elit értelmiség alkotja. A tömegképzést átvettük, csak mikor lesz anyagi lehetőségünk máshol képzett elit értelmiség elcsábítására? A jelenlegi struktúra hátrányait alkotótelepekkel, alkotókörökkel, a város által nyújtott fórumokkal ellensúlyozni lehet, és ez a polisz kulturális életének is hasznára válhat.

K. F.: Nagyon fontos szerep hárul az oktatásra, el kellene kezdeni egy új – a képzőművészettel természetesen együtt élő – generáció kiművelését. A főiskoláról tudok bővebb tapasztalatokkal szolgálni: végzésem idején (1994) még jó közepes minőségűnek mondhattam, mára ez a kép árnyaltabb lett. A világ és a technika, multimédia elszaladt az iskola mellett, de a vizuális intelligencia és gondolati rendszer, amit a Rajz Tanszéken szereztem, máig hasznomra válik. A bolognai rendszer viszont jelentős átgondolásra szorul... (tavaly fejeztem be a mester-szakot, így vannak személyes tapasztalataim...).

Miként érzékeli a generációváltás emberi, szakmai és szemléleti folyamatait a mostani időkben? A fiatalabb és korosabb alkotók között léteznek-e érdemlegesebb kapcsolatok?

F. M.: A generációváltás emberi folyamatait konkrétan érzékelem, minthogy nyugdíjba vonuló művésztanár vagyok. Az alkotómunka viszont nem nyugdíjkor függő tevékenység. A korosztályokon átívelő szakmai-emberi kapcsolat kiváló itt Szegeden. Különösen eleven a két művészeti iskolában kialakult kollegiális, baráti viszony. Leginkább a hasonló művészeti nézeteket vallók tudnak összeverődni, érthetően.

S. J.: A hagyományos „mester és tanítvány” viszonyok változó képet mutatnak, a mester leginkább a mentor feladatát látja el. A SZÖG-ART Művészeti Egyesület idősebb korosztályból áll, de alkalmanként számos fiatal alkotót is barátként meghív tárlataira kiállí-

tónak. Több önálló művészeti csoport is működik Szegeden, ám közöttük még program-egyveztetés sincs (SZÖG-ART, Szépművés Céh, Lajtorja, Gepleki csoport).

H. L. A: Nem érzek különösebb váltást, változást, mivel folyamatos kapcsolatban vagyok mind az idősebb, mind a fiatalabb generációval. Szerintem kölcsönös tisztelettel segítjük szakmailag egymást. Úgy érzem, akik teljes elszigetelődésre rendezkednek be, azok vagy nagyon büszkék elért sikereikre, vagy pedig szakmailag keresik még önmagukat. Igen, léteznek olyan kapcsolatok, amelyekben korosabb és fiatalabb alkotók szakmai, baráti kapcsolatot alakítottak ki. Ezek szerencsére jellemzőek városunk művészeti életére, bár túl sokat nem tudnék felsorolni.

Sz. F.: A fiatalok igénylik a kapcsolattartást, de azok formája, intenzitása az ezredfordulóra jelentősen átalakult. Kutatások jelzik, hogy ez a generáció már nem annyira példaként tekint tanáraira, sokkal inkább (jó értelemben) használja őket céljai eléréséhez. Ha van egyáltalán példaképük, az egyfajta „mozaik példakép”, amely több erőnyből van összegyúrva. Kitágult számukra a világ, az interneten a legkiválóbb londoni, párizsi kiállítótermekből választhatnak iránymutató alkotókat. Fiatalként, folytatva elődeink hagyományait (melyek legendás albérletekről, kocsmái beszélgetésekről szóltak) még heti rendszerességgel találkoztunk alkotókörökben, kocsmákban. Bár vannak még „albérleti bemutatók”, az sem ritka, hogy egy kiállítás előtt a hallgató neten kér véleményt alkotásairól. Jellemző, hogy egy karakteres szegedi alkotócsoport már csak szinte neten tartja a kapcsolatot, és „ott szervezi össze magát” egy-egy kiállításra. A város stúdióiban dolgozó tehetséges fiatalokkal még létrejönnek személyes találkozások, ám a fővárosba költözők országos, esetenként nemzetközi sikereiről már leginkább net-üzenetből értesülök.

S. E.: Paul Kleenek van egy találó megállapítása, amely érzékelteti ezt a jelenséget, illetve ennek megértését, kezelését. „...A látható dolgok a világmindenségnek csak kis részét képezik, a világ egyéb valóságokból épül fel. Ha bármit is mondanék a művészet generációs kérdéseiről, talán óhatatlanul dogmákat fektetnék le.” Minden korszak felteszi a maga kérdéseit a művész számára, amelyre ő az adott lehetőségein belül választ ad. Valószínűleg nem tudjuk kezelni ezt a jelenséget. Tapasztalatom szerint van városunkban generációs probléma s ebből adódó feszültség. Egy egészséges egymás felé fordulás hidat hozhatna létre.

P. F.: Tapasztalataim jók, ezt a nagyon privát – személyes kapcsolatot, kapcsolatokat – nem lehet teóriák mentén elképzelni.

K. F.: Nem tapasztaltam, hogy városunkban a képzőművész életpálya sikerrel, elfogadottsággal, elismertséggel és a tisztas megélhetés ígéretével társulna. Nincs piac, a város és a megye sem gyűjt alkotásokat, a cégek mecenatúrája is csak szigetszerű. Akik alkotnak, szabadidejüket áldozzák fel, egyfajta hobby-lobby ez. Kicsi a pálya, így különösebb mozgólódást, jelentős változást sem érzékelek. Néhány alkotóval szorosabb kapcsolatban állok, tag vagyok a Lajtorjában és a Geplekiben, az utóbbi három évben képzőművészként már alig tudtam egzisztálni, főleg a nemzetközi plakátkiállításokra koncentráltam (Poster for tomorrow, United Design Biennial, Los Angeles, Fukuda kiállítás, Kolumbia).

A szegedi művészek magukénak érzik-e a városban funkcionáló országos rendezvényeket (nyári tárlatok, táblaképfestészeti biennálék)? S mennyit, mit tesznek azért, hogy ne csak szállásadó gazdái legyünk e rangos fórumoknak?

A. S.: Szeged és vonzáskörzetéhez több mint 80 képző- és iparművész tartozik. A két országos rendezvény jellegénél fogva más. A Táblaképfestészeti Biennálé a művészek alig felét érinti. Országos jellege és a kvalitásbeli elvárások miatt a szegediek közül csak kevesen „kerülhetnek falra”, a múlt évi rendezvényre pl. Győr-Sopron és Hajdú-Bihar megyéből egy sem). Ebből következik, hogy a szegediek közül nem igazán érzi mindenki magáénak, de ez nem is igazán baj. Annál inkább magáénak érzi a szakma egésze. A város örülhet, hogy egy ilyen rangos seregszemlének gazdája lehet, és legalább két évente idesereglik a festők színe-java. A Nyári Tárlat már nagyobb szeletet merít a szegedi művészekből, hiszen ez minden műfaj előtt nyitott, így többen is bekerülnek mint kiállítók. Ezt talán inkább magukénak érzik a szegediek.

Mindezek orvoslására vissza kellene állítani a volt Szegedi Tavaszi Tárlat példáján az éves kiállítási lehetőséget (megfelelő zsűrivel), ahol csak a szegediek számolhatnának be szakmai felkészültségükről, művészetük fejlődéséről. Gondolom, ezt érezné igazán mindenki a sajátjának.

S. J.: A szegedi művészek nagy része nem igazán érzi magáénak a Nyári Tárlatokat, festészeti biennálékat. Ezeknek az országos keresztmetszet bemutatása az elsődleges célja, mintegy idehívni Budapestről és máshonnan a szakma javát (legutóbb 24 Munkácsy-díjast), ami azért a látogatottságot is emeli. Ezek „árnyékában” nem minden szegedi képzőművész jut szereplési lehetőséghez. (Tudomásom szerint egyetlen Munkácsy-díjas művész sem él most Szegeden!). Lehetne több szegedieket bemutató kiállítás. Erre ugyan volt kezdeményezés kamaratárlatok létrehozásával, bemutatóestek rendezésével a REÖK-ben, de ez megszűnt.

A jelenlegi kiállítási bemutató helyek: Reök-palota, DÉMÁSZ-székház, Belvárosi Galéria, Bálint Sándor Művelődési Ház, Rajz Tanszék galériája, TIK.

S. E.: A Reök-palota létrejötté, körülményei és mibenléte komoly vitákat, ellentéteket hozott létre. Ezek ma már csitulni látszanak, de teljesen mégsem szűntek meg. Ez az intézmény ad helyet a több évtizedes múlttal rendelkező Táblaképfestészeti Biennálénak és az Országos Nyári Tárlatnak. Kétségtelen, ez Szeged városáé és a mostani művészársadalom szívesen tekintené a magáénak. Amint régen így is volt. Az utóbbi évek rendezvényei azonban arról tanúskodnak, hogy már nem bír akkora művészi, de főleg erkölcsi erővel, mint korábban. Mintha csak a tradíció maradt volna meg. Ez azonban nem motiváló tényező. Nem tudom, kit mi inspirál vagy éppen nem. Ami biztos, a megmutatkozás lehetősége. Számomra az a kérdés, a város vezetése megfelelő anyagi támogatást biztosít-e arra, hogy ezek a demonstrációk az első lépéstől az utolsóig korrekt, színvonalas módon kerüljenek megrendezésre. Elegendő figyelem, felelősség jut-e a szervezésre? Értem ezalatt – többek között – a megfelelő számú színvonalas katalógust, a nem csak virtuális, de kézbe vehető meghívókat, tiszteletdíjak kifizetését. Nem mellékes az egyszerű, ám mindenre kiterjedő vendéglátás, mert ez lehetőség a tapasztalatcserére, kapcsolatok ápolására. S ha még kollokvium is kapcsolódna a megnyitókhoz... Az utóbbi évek újabb színvonalat jelentő rendezvénye a Festészet Napja, ami szintén több irányú odafigyelést igényelne.

H. L. A: Nehéz kérdés. Nézzük meg Hódmezővásárhelyt: a város büszke országos hírű Őszi Tárlatára, pedig ott is a budapestiek szerepelnek többséggel. Talán annyi a különbség, hogy ott több díjazásban részesülnek a helyi művészek, mint Szegeden. A rendezvényen párhuzamban pedig mindig helyi jellegű bemutatkozást, vásárt, kiállítást is szerveznek, ezzel is egyedivé, helyivé varázsolva ezt az országos kiállítást.

K. F.: Gyermekkoromban csodáltam a Horváth Mihály utcai országos kiállításokat, elképzeltem, egyszer majd az én képeim is itt lesznek a falakon, azután kezdtem átlátni a hierarchiát (alul a díjazottak, támogatottak, az első emeleten a derékhad és a másodikon a „fiatalok”). Majd kezdtem rájönni: a hiányzók sokkal rangosabbak, mint a Szegeden kiállítók. Mikor a múlt század végén bekerültem a mezőnybe (Táblaképfestészeti Biennálé és Nyári Tárlat), már nem tudtam felhőtlenül örülni. Furcsa módon mindig Budapestről kértek föl beadásra (FKSE tagságom okán), a város nem nagyon tájékozódik a fiatalokról, szerintem ez ma is így van. Alkotótársaim (In Memoriam Geriub Gepleki csoport) már javarészt felhagytak ezzel az úri huncutsággal vagy kizsúrizták őket. Azért jó érzés volt a Városháza udvarán koccintani volt tanáraimmal és csipegetni egy kis túrós csuszát... Ezek a fogadások is eltűntek már, olvadnak a gesztusok...

P. F.: Nagy mértékű passzivitást látok, a művészeti intézményeknek kell lépniük, a művészek erre nem ajánlkozhatnak.

F. M.: Az országos tárlatok (nyári-, táblakép-) a fiatalabb generáció számára sikeres bemutatkozási, érvényesülési lehetőségek. Öröndetes, hogy országos mezőnyben érnek el díjazott eredményeket.

Véleménye szerint van-e valamiféle szemléleti, stílári karaktere településünk művészetének? Mivel magyarázza a sajtóságot együttállásokat és elkülönüléseket?

Sz. F.: Úgy hiszem: nem volt és ma sem érhető tetten egységes stílári karakter. A város művészeti életét inkább egyfajta nyitottság és sokszínűség jellemzi. A számos ok mellett a település földrajzi helyzetét és volumenét meghatározónak tartom. Az ellenpólusként gyakran emlegetett Hódmezővásárhely létdimenziói még lehetővé tették egy erős lokálpatriotizmusban fogant, egységes, hagyományokra apelláló művészeti kultúra kialakulását. Hasonló erővonalak mentén formálódhatott Szentendrén egy előretökintő, korszerűbb szemléletmód. (Érzésem szerint ezeket a „beállt” struktúrákat áttekinthetőségük okán a „rend-párti” hatalom ki nem mondottan még preferálta is.) Szeged azonban már nem eléggé kis város ahhoz, hogy a lokálpatriotizmus kohéziós ereje egységes értékrendű művészeti életet indukálhatna. (A szakma emlékezhet arra, hogy a rendszerváltáskor Pataki Ferenc angyalokszárnyú idealizmusán fogant elképzelését milyen gyorsan leváltotta egy megosztó koncepció.) Ugyanakkor a város ahhoz még nem eléggé nagy, hogy pozitív értelemben kozmopolita, befogadó, szekértáborok nélküli kulturális bázissá váljék.

S. J.: Településünk képzőművészetének nincs semmilyen sajátos stílári karaktere. Régebben a közeli Hódmezővásárhely viszonylatában a nyitottabb szemléletmód jellemezte, ami napjainkra aktualitását veszítette. Nem igazán élünk a testvérvárosi kapcsolatokból adódó lehetőségekkel, bár újabban Temesvárral több cserekiállítás is létrejött. A városba hozott nemzetközi kiállítási anyagok ellenpontjaként Szeged képzőművészeit külföldön is be lehetne mutatni (ma már a műalkotások EU-ban történő utaztatása nem jár külön engedélyeztetéssel sem).

A város igazából nem vonzza képzőművészek ideköltözését, elsősorban azok élnek itt, akik a város szülöttei vagy munkahelyük (Tömörkény gimnázium, SZTE JGYPK Rajz Tanszéke) köti ide. Az úgynevezett szegedi művésztelep is csak egy-két helyi alkotó jelenlétével üzemel nyaranta, a többi mind vidéki, elsősorban budapesti. Ez is furcsa dolog. A városnak saját alkotótelepe nincs, a „Plein Air”-nek nevezett alkotótelep sem Szegeden van nyaranta, hanem Csongrádon. Pedig mindkét telep szponzorálásában a város is részt vesz.

F. M.: Városunk képzőművészete teljesen heterogén. Nincs szemléleti, stílisis karaktere, egysége. De ez nem baj, csinálja mindenki azt, amiben hisz, ami jól megy neki. A sokféleség helyi oka bizonyára a hosszan ható, meghatározó előzmények, elődök hiánya. A jelen világnézeti és egyéb sokszínűsége (zűrzavara, bizonytalansága, szabadossága?) itt is érvényesül. Az említett két szegedi művészeti iskola lehetne szemléleti irányadó. De az innen indulók stílisis sokfélesége inkább pozitívum; bizonyítja, hogy a tanultak felszabadultan, egyénien használhatók.

A szakmai csoportosulások inkább érdekszövetségek, mint hitgyülekezetek. Persze emberi szimpátia alapján is.

P. F.: Elég nyitottnak látom a város szemléleti profilját. Az utóbbi időben sok tehetséges fiatal tűnik föl, az idő fogja igazolni a „stílus” érvényességeit. Az együttállásoknak és elkülönüléseknek ma már nem felfogásbeli, stílisis alapja, hanem egzisztenciális különbsége, különbözősége van. Hogy lehet, hogy MAOE-tag – hivatásos papírral ellátott művész a Nagyaruházban mutogatja eladandó „portékáit”.

A. S.: Nincs. Szemben Vásárhellyel, Szeged mindig is nyitottabb volt a különböző irányzatok felé. Gondolom, ez elsősorban a főiskola jelenlétének köszönhető, a több, mint 60 éve önállóan működő Rajz Tanszék nyitottságának, Vinkler, Fischer szellemiségének. Így tettek szert a fiatalok az újabb és újabb törekvések ismeretére (akkoriban pl.: Dér, Zombori is Kokas szárnyán nevelkedtek).

H. L. A: Van is, meg nincs is. Két egyesület tagjaként is azt kell mondanom, hogy törvényszerű a különbözőség egy olyan város alkotói között, mely városra nem jellemző az a nyugalom, mint pl. ismét Vásárhelyt említem. Szeged az egyetemisták városa is, és ez érződik dinamizmusában, lüktetésében. Az kicsit elgondolkodtat, hogy a csoportosulások igen ritkán, vagy soha nem folytatnak párbeszédet egymással, holott igen sok átfedés létezik a tagok között.

K. F.: Nem érzek stílisis vagy szemléleti vezérfonalat a város képzőművészetében. Vannak ugyan főleg generációs alapon szerveződött egyesületek (SZÖG-ART, Lajtorja, Gepleki), de ezeken belül is kevés kapcsolódás, csomópont érzékelhető. Nincs és nem is volt Szegedi Iskola.

S. E.: Stílisisan nem lehet egységesebb arculatról beszélni. A megújulás szele azonban már érzékelhetően van. Minél több fiatal alkotó dolgozik itt, annál inkább sikerül majd levetni a provinciális jelleget. Azaz nyitottabb, szélesebb rálátással lenni az európai és a világ képzőművészetére. Persze ez elkülönüléseket is hoz magával, amelyek egyéb vonatkozásban már korábban is megvoltak, és jelenünkben is megvannak. Többek között anyagi és alkotói érdekkapcsolatokban stb. Építő, kollektív töprengések kellenének! Egymás alkotói és emberi megbecsülése.

Műfaji és minőségi tekintetben miféle erőviszonyok, hierarchiák érvényesülnek a kortárs szegedi művészetben? Kap-e megfelelő kritikai visszhangot a város tárgyformáló kultúrája?

K. F.: 2001-ben a Múcsarnokban került megrendezésre az Iparművészet című kiállítás. A kiállító tervezőgrafikusok között négy szegedi alkotó volt (Monostori Kata, Magyar Mihály, Csala Károly és jómagam). A tematikus kiállítás-sorozat akkor már túl volt a festészet és fotó műfaján szegedi résztvevő nélkül... Statisztikai alapon tehát tíz éve erős volt a tervezőgrafikus művészek mezejnye.

Azóta sok víz lefolyt már a Tiszán, és a helyzet sokat változott. Az alkalmazott műfajokkal foglalkozók száma ma is jelentős a városban, de a munkáikat kiállító és azokkal etikus, filozofikus gondolatokat megfogalmazók száma elenyésző. A dizájn mint komplex fogalom a városban az eladásösztönzésre korlátozódik... Társadalmi beágyazottság, hasznos és etikus gondolatokon alapuló alkotások, életminőséget befolyásoló innováció, tárgykultúra – sajnos majdnem ismeretlen fogalmak Szegeden.

S. E.: Városunkban műfaji és minőségi vonatkozásban meghatározó szerepe van a festészetnek és a szobrászatnak. Jelentős mesterségbeli tudású művészek gondoskodnak erről, akik valamilyen szakmai mércét állítanak fel. És egyúttal egy szakmai hierarchiát is. A grafikának az elmúlt évtizedekben és bizonyos politikai helyzetekben óriási szerepe volt. Ma azonban szerintem nem számottevő jelentőségű. Úgy látom, bármelyik műfajt figyelembe véve, hiányzik egyfajta progresszivitás. A keresgélő, kísérletező hajlam inkább dominál. Lényeges és nagyon fontos, hogy nincs éber, egészséges kritika országunkban. Azt viszont tudjuk, városunkban számos művészettörténész él, és van, aki rendszeresen publikál országos jelentőségű lapokban, mint „Új Művészet”, „Élet és Irodalom”. Fontos és szakmailag magas szintű írásokat jelentet meg könyv alakban is. Számos szegedi alkotóról ad hírt elemző cikkeiben. Általa az itt megrendezett kiállítások országos visszhangra találnak.

Az alkotói folyamat egyben tanulási folyamat is. Kellenek a támpontok, irányjelzők, hogy lássuk a fától az erdőt! A helyi sajtó már rég nem tartalmaz csak szűkszavú információkat. A város életképes képzőművészeti kultúrája valahol emiatt is hiányt szenved. Az itt élő művészek számára sok tekintetben egy pezsgőbb, tisztább vizű áramlat kellene, amiben valóban meg lehetne szentelődni.

H. L. A: Bizonyára létezik valamiféle hierarchia, de mivel számomra csak egy dolog a mérvadó, az alkotás minősége, így ezekbe az erőviszonyokba nem látok bele. Szerintem városunk főbb kulturális eseményei, ezzel együtt a kultúrát érintő mindenfajta megnyilvánulás megfelelő kritikai visszhangot kap. Országos lapokban is megtalálható egy-egy írás és számos helyi kiadványban is szerencsére.

P. F.: Kevés az információ, a visszhang – érdektelenség, közöny van. Vajon az értékek megrendültek? A legfájóbb az egészben az, hogy egy olyan szemlélet alakult ki, uralkodik el, amely nem meri kimondani, ha valami – valaki kiemelkedően jó, pedig ugyanúgy helyre tenné a kezdő amatőr próbálkozásait, aki fórumot kap. Ez egy formaság, unalom. Segíti ezt az internetre fölkerülés, bárkinek a munkáit így is lehet publikálni.

A. S.: Erőviszonyokról, hierarchiákról én nem beszélnék. Vannak az egyesületek, amik maguk köré gyűjtik a hasonló (emberi és szakmai) szellemiségű művészeket. A kritika,

mint műfaj teljesen kihalt. A napi és heti sajtó alig foglalkozik kultúrával (ez sajnos nem csak itteni jelenség). Szerencse, hogy van Szegeden Tiszatáj, Szeged folyóirat valamint TiszapART TV. Úgyhogy mi még aránylag jól állunk, de ezek nem minden esetben jutnak el a „széles” közönséghez.

S. J.: A szobrászati műfaj aránytalanul nagyobb támogatást (megrendelést) kap (pl.: a Dóm téri panteon, a Szent István téri szoborpark vagy a Gutenberg sétáló utca). Ezek a megbízások darabonként is milliós értékűek, míg például festészeti vagy grafikai műfajokban szinte az egész évi kiadás csupán ennyi. Vannak pedig közintézmények, ahol ezen műfajban is lehetnének megbízásos munkák.

A kiállítások kritikája általában alkalmoszerű, jó lenne sorozatban kortárs törekvéseket bemutatni. A művészeti írók számára saját lobbija, hogy mikor és mit közöltenek le különböző lapokban. Szegeden a helyi lehetőségek: Tiszatáj, Szeged című folyóiratok. A Dél-magyarország szakirányú íróval nem is rendelkezik, csak legfeljebb tájékoztató, ismeretterjesztő jelleggel közöl néha cikket. Az igazi kritikai visszhang nem jellemző. A médiában a Rádió 88, Rádió Plusz csupán programajánlatként ismerteti a kiállításokat. A Telin TV és a TiszapART TV már többet foglalkozik a képzőművészeti kiállítások riportszerű bemutatásával. Ez utóbbi menetrendszerű programként mutat be képi anyagot is az aktuális kiállításokról. A híresebb belépődíjas nemzetközi anyagoknak fizetett reklámként jó minőségű plakátokat, videó blokkokat is készítenek.

F. M.: Műfaji hierarchiát nem érzek Szegeden. A festészet hagyományosan közkedveltebb műfaj. A két biennálé is alapvetően erről szól. Ugyanakkor szobrászi feladat inkább adódik a városban. Komolyabb munkáknál általában zsűri dönt. Amivel viszont nincs olyan, hogy mindenki egyetértene. Lehetnek időszakos kedvencek a vezetés, a kritika oldaláról, de ez is múlandó. Szép idők voltak pár évtizede, mikor a helyi újságban rendszeres, terjedelmes írások jelentek meg tárlatokról, alkotókról. Most a népszerű pletykaszintű témák, celebek, felszínes ügyek uralják a sajtót. Amik persze a közvéleménnyel csak-csak kölcsönhatásban vannak. A sajtó nemcsak kiszolgálja a fogyasztói igényeket, hanem alakítja is.

Szuromi Pál